

Kohti sarjakuvakerronnan teoriaa

Kai Mikkonen: *The Narratology of Comic Art*. Routledge Advances in Comics Studies. New York & London: Routledge 2017, 312 s.

Sarjakuvatutkimus on vakiintumassa aikaisempaa tunnustetummaksi tieteenalaksi englanninkielisessä akateemisessa maailmassa. Ranskalaisella kielialueella se on ollut sitä jo pidemmän aikaa, mutta käsitteellinen sekä proosa- ja elokuvakerronnan teorian kanssa dialogiin pyrkivä anglofoninen sarjakuvatutkimus on ollut harvinaisempaa ja se on jäänyt pienempien kustantamojen harteille. Tällä vuosituhannella tilanne on viimein muuttunut: nyt jopa kustannusjätti Routledgella on oma *Advances in Comics Studies* -julkaisusarjansa, jossa on ilmestynyt kolme teosta – tuoreimpana Kai Mikkosen *The Narratology of Comic Art*.

Teoksessaan Mikkonen käy läpi sarjakuvamuotoisen kerronnan ilmaisumahdollisuuksia, joita muiden kerronnan muotojen lähtökohdista kehitetty narratologia ei riitä tavoittamaan. *The Narratology of Comic Art* kysyy, miten kerronnan teoriaa on kehitettävä, jotta se soveltuu sarjakuvamuotoisen kerronnan tarkasteluun. Erityisen mielenkiintoisesti Mikkonen pureutuu kertomisen ja visuaalisen näyttämisen problematiikkaan sekä graafiseen tyyliin.

Tekstuaalisen esittämisen pohjalta laadittu narratologia ei ymmärrettävästi tunnista tarinamaailmaa esittävien kuvien ja kuvasarjojen kerronnallista potentiaalia tai piirroksen materiaalisuuden merkitystä, saati sitä että sarjakuvia – toisin kuin kirjallisuutta – luettaessa ruudut ja sivut hahmotetaan laajempina yksikköinä sana tai lause kerrallaan etenemisen sijasta. Sarjakuvan visuaaliseen luonteeseen kytkeytyvät myös kysymykset graafisesta tyylistä: jokaisella sarjakuvataiteilijalla on oma ainutlaatuinen piirrostyyliinsä, ja visuaalisessa sarjakuvakerronnassa tyyli on aina tavalla tai toisella lukijan ja kerronnan välissä. Mikkonen tarkastelee piirrostyylin muutoksia ja tyylin hyödyntämistä subjektiiviteetin ilmaisemisessa. Ne ovat toisaalta vain joitain mahdollisia näkökulmia graafiseen tyyliin, josta olisi epäilemättä voinut kirjoittaa kokonaan oman monografiansa. Sama pätee useamman muunkin luvun aiheeseen.

Nimestään huolimatta *The Narratology of Comic Art* ei ole kaikenkattava sarjakuvanarratologian oppikirja, vaan sitä voisi pitää melkeinpä erillisten artikkelien kokoelmana – osa teoksen lukujen sisällöstä onkin julkaistu jossain muodossa jo aiemmin. Akateemista sarjakuvakeskustelua seuraavalle esimer-

kiksi Mikkosen luennat Jarmo Mäkilän ja Shaun Tanin sarjakuvien näkökulmarakenteista ovat tuttuja niin *Luonnolliset ja luonnottomat kertomukset* -artikkelikokoelmasta (toim. Hatavara, Lehtimäki & Tammi, 2010) kuin *Scandinavian Journal of Comic Artistakin* (2012).

Monesti Mikkonen rajaa aihetta varsin paljon. Sarjakuvafokalisaatiota hän käsittelee esimerkiksi puhtaasti visuaalisena ilmiönä, eikä pohdi laajemmin, miten sarjakuvan kuvallista ja sanallista ainesta yhdistävä muoto voi vaikuttaa kerronnan näkökulman ilmenemiseen. Kertovaa muotoa ja julkaisuformaattia hän lähestyy puolestaan yksinomaan käsittelemällä 1800-luvun alun brittiläisten broadsheet-lehtien satiirisia ja humoristisia piirroksia, jotka kehittyivät protosarjakuvaksi. Molemmat ovat perusteltuja valintoja, mutta paljon jää myös sanomatta.

The Narratology of Comics Art ei siis useinkaan ole yhtä yhtenäistä sarjakuvakerronnan teoriaa rakentava projekti – tai ainakaan projekti, johon tulevaisuudessa viitattaisiin “Kai Mikkosen sarjakuvanarratologiana” samaan tapaan kuin on luontevaa puhua esimerkiksi Thierry Groensteenin *Système de la bande dessinée* (1999) esittelemästä teoreettisesta järjestelmästä. Luontevampi nimi teokselle voisikin olla *On the Narratology of Comic Art*.

Uusien käsitteiden lanseeraamisen sijaan Mikkonen esittelee ja asettaa kontekstiinsa mannereurooppalaista ja angloamerikkalaista sarjakuvateoriaa sekä pohtii esitettyjen käsitteellisten erottelujen rajoituksia. Usein hän jättää viimeisen sanan sanomatta, ja ajoittain lukija jää toivomaan rohkeampia linjauksia siitä, mitkä muiden teoreetikoiden käsitteet sarjakuvanarratologiaan sopivat parhaiten tai miten ne voitaisiin korvata. Teoksen eri luvut asennoituvat teorianrakentamiseen hieman toisistaan poikkeavilla tavoilla. Ajoittain – kuten esimerkiksi käsitellessään Philippe Marionin grafiatio-käsitettä – Mikkonen ilmaisee selkeästi, ettei sitä hänen mielestään tule integroida sarjakuvanarratologian projektiin. Sen sijaan muiden tutkijoiden kertojaa koskevia käsitteellistyksiä esitellessään Mikkonen jättää osittain ilmaan, missä määrin hän pitää niitä loppujen lopuksi käyttökelpoisina.

Ranskalais-belgialaisen ja angloamerikkalaisen sarjakuvateorian esittely ja niiden synteessin kehittäminen on joka tapauksessa merkittävä saavutus. Se palvelee erityisesti niitä, joita kielimuuri estää tutustumasta syvällisemmin mannereurooppalaiseen teoreettiseen keskusteluun. Sarjakuvatutkimusperinteiden tarkasteleminen rinnakkain paljastaa myös sen, miten paljon teoreettisesti kunnianhimoisempaa ranskalais-belgialainen tutkimus on.

Yksi *The Narratology of Comic Artin* vahvuuksista on hyödynnettyjen tekstiesimerkkien monipuolisuus. Sarjakuvanarratologiaa muotoillessaan Mikkonen käy läpi sarjakuvia Matti Hagelbergista Mikki Hiireen, Manu Larcenetista Chris Wareen ja *Walking Deadistä Lassiin ja Leeviin*. Pariinkin kertaan Mikkonen tarkastelee jotain ilmiötä vertailemalla toisiinsa samasta lähdetekstistä tehtyjä sarjakuva-adaptaatioita, mikä tuo analyysiin oman mielenkiintoisen lisänsä.

Kielialueiden, lajityyppien ja historiallisten ajanjaksojen rajojen ylittäminen on välttämätöntäkin, kun halutaan sanoa sarjakuvasta jotain yleispätevää. Vaille laajempaa tarkastelua jää lähinnä eurooppalaisen ja angloamerikkalaisen perinteen ulkopuolinen sarjakuva, erityisesti japanilainen manga. Mikkonen toki käsittelee Jiro Taniguchin tuotantoa yhdessä luvussa, mutta hän huomauttaa itsekin sen olevan länsimaalaisvaikutteista mangaa. Joka tapauksessa sarjakuvaesimerkkien monipuolisuus erottaa *The Narratology of Comic Artin* angloamerikkalaisesta ja ranskalais-belgialaisesta sarjakuvatutkimuksesta, jotka ovat tyytyneet käsittelemään etupäässä omien kielialueidensa teoksia.

Teos vaatii lukijaltaan sen verran paljon, että se tuskin syrjäyttää yliopistojen tutkintovaatimuksista Scott McCloudin *Understanding Comicsia* (1993) tai Karin Kukkoson *Studying Comics and Graphic Novelsia* (2013). Tutkijoiden käsissä se kuitenkin varmasti kuluu, ja toivon mukaan houkuttelee myös jalostamaan pidemmälle Mikkoson esille nostamia näkökulmia. *The Narratology of Comic Art* on tärkeä puheenvuoro sarjakuvanarratologiseen keskusteluun, mutta ei sen viimeinen sana.

Oskari Rantala